

Den hellige sø

I jernalderen var Illerup Ådal en stor, tre meter dyb sø, der havde status som hellig sø. I den østligste ende fandt de berømte, store ofringer af krigsbytte sted, men også andre steder har vi fundet spor af offerhandlinger.

En lang træfigur – tilsyneladende en gudinde – var opsat ved søbredden nær Forlev Nymølle. Omkring træfiguren ofrede man mad i små lerkar som del af en frugtbarhedskult. Vi kender ikke form og indhold af scenarierne i forbindelse med de hellige handlinger. Men vi kan se, at der også indgik sten og bearbejdede træstykker.

Ofringerne fandt sted i en periode på cirka 100 år for omkring 2000 år siden. Var det blot en enkelt families personlige håb om god høst og levskraftige dyr, der blev udtrykt her – eller hele landsbyens?

The sacred lake

In the Iron Age, Illerup River Valley, then a large, three-metre-deep lake, had sacred status. The famous great offerings of war booty took place at the eastern end, but traces of sacrificial acts have also been found elsewhere.

A tall wooden figure – apparently a goddess – had been erected near Forlev Nymølle. Around this wooden figure, offerings of food were made in small earthenware vessels as part of a fertility cult. Nothing is known about the format and content of the rituals performed here, but we can see that stone and worked pieces of wood formed part of the ceremonies.

The sacrifices took place over a period of around 100 years about 2,000 years ago. Were these expressions of a single family's personal hopes of a good harvest and productive livestock – or those of a whole village?

Der heilige See

In der Eisenzeit war das Tal der Illerup Å ein großer, 3 m tiefer See, der als heilig galt. Am östlichen Ende fanden die berühmten Opferungen Kriegsbeute statt, jedoch auch an anderen Stellen wurden von Spuren von Opferhandlungen gefunden.

Eine lange Holzfigur – offensichtlich eine Göttin – war unweit von Forlev Nymølle aufgestellt. Um die Holzfigur herum wurden im Zuge eines Fruchtbarkeitskults Speisen in Tongefäßen geopfert. Wir kennen Form und Inhalt der Szenarios bei den heiligen Handlungen nicht, aber wir können sehen, dass bei den Zeremonien auch Steine und bearbeitete Holzstücke eine Rolle spielten. Die Opferungen fanden vor ca. 2000 Jahren statt. Kamen hier nur die Hoffnungen einer einzelnen Familie auf gute Ernte und lebensfähige Tiere zum Ausdruck – oder die des gesamten Dorfes?

COPYRIGHT: KORT- OG MATRIKELSTYRELSEN

Ådalen har været benyttet som offersted i mere end 1000 år. Kortet viser jernalderens ofre af mennesker (skuller), våben (sword) og lerkar (cup) ligesom skattefund (ring), højbegravelser (dome) og bopladser (house) fra tiden er markeret.

FÅ MERE VIDEN:

www.kulturarv.dk
www.1001fortaellinger.dk
www.1001stories.dk
www.natmus.dk/sw4509.asp

ILLERUP ÅDAL

KULTURARV I DANMARK

Helligmosen

I den langstrakte Illerup Ådal lå i jernalderen en række små søer. Langs åen, der munder ud i Mossø, var der brede vådområder. Op til dem grænsede egeskovklædte bakker. Søbredden var et lokalt helligsted.

Den lokale befolkning boede i en nærliggende landsby, der kan følges fra omkring år 200 og helt frem til middelalderens begyndelse omkring år 1100 e.kr.

I det lokale helligsted i Illerup Ådal nedsatte lokalbefolkningen i mere end 1000 år lerkar med måltidsofre ved søbredden. De opsøgte det samme mosebassin for at ofre til guderne. Enten for at skaffe frugtbarhed til landsbyen eller som tak til guderne for sejr over indtrængende fjender.

The sacred bog

In the Iron Age, the long river valley of Illerup Ådal contained a series of small lakes. On either side of the river, there were wide wetlands bordered by oak-clad hills. The shores of the lakes were local shrines.

The local population inhabited a nearby village, which can be traced from around 200 AD to the early Middle Ages around 1100 AD.

At the local holy place in Illerup River Valley, the inhabitants deposited earthenware vessels containing food offerings on the shores of the lakes. They visited the same bog pool for 1,000 years to make sacrifices to the gods; either to secure fertility for the village or to thank the gods for a victory against invading enemies.

Heiligmoor

Im lang gestreckten Tal der Illerup Å lag in der Eisenzeit eine Reihe kleinerer Seen. Entlang des Wasserlaufs, der in den See Mossø mündet, erstreckten sich breite Feuchtgebiete, an die wiederum mit Eichen bewachsene Hügel angrenzten. Das Seeufer war ein örtliches Heiligtum.

Die ansässige Bevölkerung lebte in einem nahe gelegenen Dorf, das ab 200 bis Anfang des Mittelalters um 1100 n. Chr. nachzuweisen ist.

Am lokalen heiligen Ort im Tal der Illerup Å setzte die örtliche Bevölkerung Jahrhunderte lang bisweilen Tongefäße mit Speiseopfern am Seeufer aus. Die Ortsbevölkerung hat über 1000 Jahre lang dasselbe Moorbecken aufgesucht, um den Göttern zu opfern – sei es, um dem Dorf Fruchtbarkeit zu sichern oder als Dank an die Götter für den Sieg über eindringende Feinde.

COPYRIGHT: KORT- OG MATRIKELSTYRELSEN

Ådalen har været benyttet som offersted i mere end 1000 år. Kortet viser jernalderens ofre af mennesker (skuller), våben (sword) og lerkar (cup) ligesom skattefund (circle), højbegravelser (half-circle) og bopladser (house) fra tiden er markeret.

Illerup Ådal, der i dag hovedsagelig fremtræder som moseområde, var i jernalderen en række af åbne søbassiner. Var vandet bosted for guderne eller var det blot hér man lettest kom i kontakt med guddommene?

En ufredens tid

Omkring år 200 angreb regulære hære med op til 1000 mand fra det nuværende Norge. Angrebene var rettet mod Østjylland og Fyn. Den lokale befolkning har formodentlig deltaget i forskellige forsvarsalliancer af betydelig størrelse. Forsvarsalliancen omkring år 200 omfattede Jylland, Øerne og dele af det nuværende Sverige.

Fra omkring år 200 til år 500 blev der foretaget mindst fire ofringer i søen i Illerup Ådal. Ofringerne var kulminationen på kampe, hvor fjendtlige hære var blevet besejret. Mest kompliceret er våbenofringer i søens østligste del. De er kendetegnet ved destruktion af våben og dumpning af genstandene på dybt vand som takofre til krigsguden. Andre steder i ådalen er der foretaget andre ofringer.

A time of strife

Around 200 AD, 1,000-strong armies from what is now Norway were descending on East Jutland and Funen. The local inhabitants joined various, large-scale defence alliances, one of which, in circa 200 AD, comprised the Jutland peninsula, the Danish islands and parts of what is now Sweden.

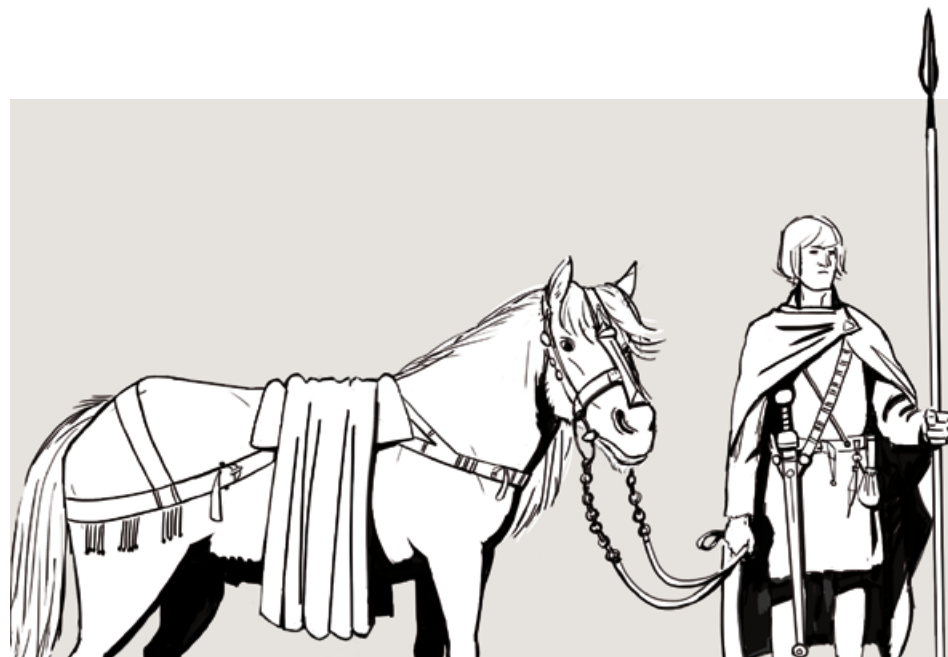
From around 200 to 500 AD, at least four sacrifices were made in the lake in Illerup River Valley. These sacrifices were the culmination of battles in which invading armies had been conquered. The most complex are the battle weapon offerings in the eastern part of the lake. They are characterised by destruction of weapons and the deposition of the artifacts in deep water as thank offerings to the god of war. Elsewhere in the river valley, other sacrifices were made.

Eine friedlose Zeit

Um 200 fielen reguläre Heere mit bis zu 1000 Mann aus dem heutigen Norwegen ein. Die Angriffe richteten sich gegen Ostjütland und Fünen. Die Bevölkerung beteiligte sich an verschiedenen Verteidigungsallianzen erheblicher Größe. Die Verteidigungsallianz um das Jahr 200 umfasste Jütland, die dänischen Inseln und Teile des heutigen Schwedens.

Von etwa 200 bis 500 wurden im See im Tal der Illerup Å mindestens vier Opferungen vorgenommen. Die Opferungen waren der Höhepunkt von Kämpfen, bei denen feindliche Heere besiegt wurden. Am kompliziertesten waren Waffenopferungen im östlichsten Teil des Sees, die durch die Zerstörung von Waffen und deren Versenkung in tiefem Wasser als Dankopfer an den Kriegsgott gekennzeichnet sind. An anderen Stellen im Aotal wurden weitere Opferungen durchgeführt.

Fundene af hærudstyr i mosen viser, at der var stor forskel mellem menig og befalingsmand i jernalderens hær. Forgylde bandolerbånd og sværd markerede høj rang, mens den mere jævne kriger blot var udstyret med spyd og lanse.

Fundene i mosen omfatter ikke kun et stort antal våben, men også hesteudstyr, smykkeplader, håndværktøj og personlige genstande som f.eks. kniv, fyrtøj og kam.

1000 mand besejret

Omkring år 200 blev en hær på måske omkring 1000 mand slået. Ud fra offerfundene kan vi sammensætte hæren. Hærenheden har bestået af 15-22 hærførere, 90 officerer og 875 infanterister. Den øverstkommanderende er der ikke fundet spor efter, men han har formentlig haft et overdådigt udstyr. De talmæssige forhold i hæren gælder endnu i dag. Det har krævet omkring 50 skibe at sejle denne hær fra Norge til Østjylland.

Størsteparten af det erobrede udstyr blev gjort uanvendeligt - bøjet, brækket og slået itu. Derefter pakkede man genstandene sammen og omviklede dem med reb, krigerkapper eller andre tekstiler. Bylterne sejlede man ud på søen, hvor de blev kastet over bord.

1,000 men conquered

Around 200 AD an army of around 1,000 men was slain here. The sacrificial finds allow us to identify the structure of the army: 15-22 commanders, 90 officers and 875 infantrymen. No remains have been found of the supreme commander of this army, but his battle gear would have been very imposing. It would have taken around 50 ships to sail this army from Norway to East Jutland.

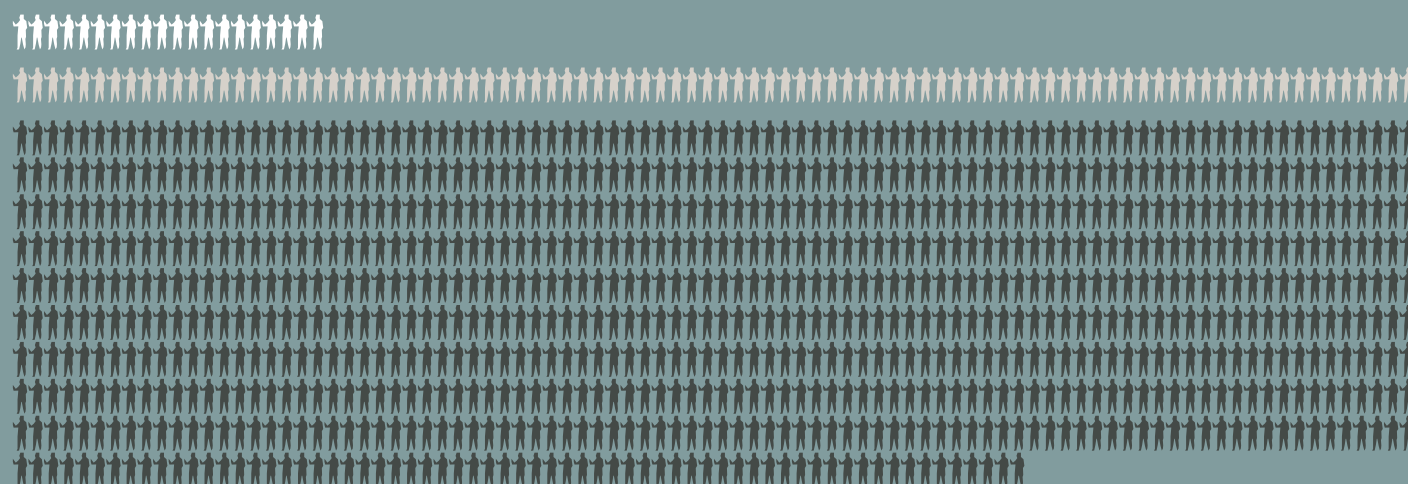
Most of the spoils of battle were rendered useless - bent, broken and smashed to pieces. The objects were then bundled up in rope, warrior capes or other textiles, sailed out onto the lake and thrown overboard.

1000 Mann besiegt

Um das Jahr 200 wurde ein Heer von vielleicht 1000 Mann besiegt. Anhand der Opferfunde ist die Zusammensetzung des Heeres erkennbar. Die Streitmacht bestand aus 15-22 Heerführern, 90 Offizieren und 875 Infanteristen. Die Zahlenverhältnisse im Heer gelten bis zum heutigen Tag. Vom Oberstkommandierenden wurden keine Reste gefunden, aber vermutlich hatte er eine prächtige Ausrüstung. Es erforderte ca. 50 Schiffe, dieses Heer von Norwegen nach Ostjütland überzusetzen.

Der Großteil der Beute wurde unbrauchbar gemacht - verbogen, zerbrochen oder zerschlagen. Danach wurden die Gegenstände zusammen verpackt und mit Tauen, Kriegerumhängen oder sonstigen Textilien umwickelt. Die Bündel wurden auf den See hinaus gerudert und über Bord geworfen.

Omkring 1000 mand blev fældet ved et stort slag omkring år 200 e.Kr. - hovedparten fodfolk men også mere end 100 hærførere og officerer. Hærens hierarkiske opbygning var formentlig inspireret af romernes strengt organiserede militær.

SE DE OFREDE VÅBEN

På Moesgård og Skanderborg Museum kan du se de genstande, man har udgravet i Illerup Ådal. Her får du også fortalt mere om offerfundene. Besøg også webudstillingen "Illerup - et arkæologisk tryllespejl" på www.illerup.dk

Den første nordiske krig

Danmark var et landbrugsland, hvor bønderne levede i bebyggelser med et varierende antal gårde. Fra omkring Kristi fødsel til omkring år 500 blev trusler om krig dagligdag. I århundrederne efter Kristi fødsel kom de første angreb sydfra til de sydlige egne. I 200-tallet blev Østjylland og Fyn ramt af bølger af organiserede angreb fra de vestlige egne af Skandinavien. I 300-tallet blev krigszonen Østersøregionen med angreb fra de mellemsvenske om-

råder. Der er i Sydskandinavien fundet omkring 50 krigsbytteofre, fordelt i omkring 20 forskellige moser.

Voldanlæg, sejlspærringer, borge og ikke mindst krigsbytteofringerne afspejler regulære militære aktiviteter af stort omfang. Det var stammekrige med hære på op til 1000 mand og kontinuerlige angreb på det østjyske kystland. Jyderne modstod angrebene og ofrede krigsbyttet i de lokale offermoser.

The first Scandinavian war

Denmark was a nation of farmers living in settlements containing a variable number of farms. From around the birth of Christ until around 500 AD, the threat of war became part of everyday life. In the first centuries AD, the initial assaults came from the south against the southern regions. In the 3rd century, East Jutland and Funen were struck by waves of organised assaults from the western provinces of Scandinavia. In the 4th century, the Baltic Region was a war zone under attack from areas in central Sweden. Southern Scandinavia has produced finds of

some 50 offerings of war booty, dispersed across 20 different bogs.

Ramparts, underwater blockades, strongholds and not least sacrifices of the spoils of war reflect continuous military activity on a huge scale. These were regular tribal wars between armies of up to 1,000 men making continuous assaults on the East Jutland coast. The Jutlanders resisted the attacks and deposited the war booty in the local sacrificial bogs.

Der erste nordische Krieg

Dänemark war ein Agrarland, in dem die Bauern in Siedlungen mit einer unterschiedlichen Zahl von Höfen lebten. Ab etwa Christi Geburt bis um das Jahr 500 gehörten drohende Kriege zum Alltag. In den Jahrhunderten nach Christi Geburt wurden die südlichen Teile von den ersten Angriffen von Süden heimgesucht. Im 3. Jahrhundert wurden Ostjütland und Fünen von Wellen organisierter Angriffe aus den westlichen Teilen Skandinaviens betroffen. Im 4. Jahrhundert wurde der Ostseeraum durch Angriffe aus den mittelschwedischen Gebieten zur Kriegs-

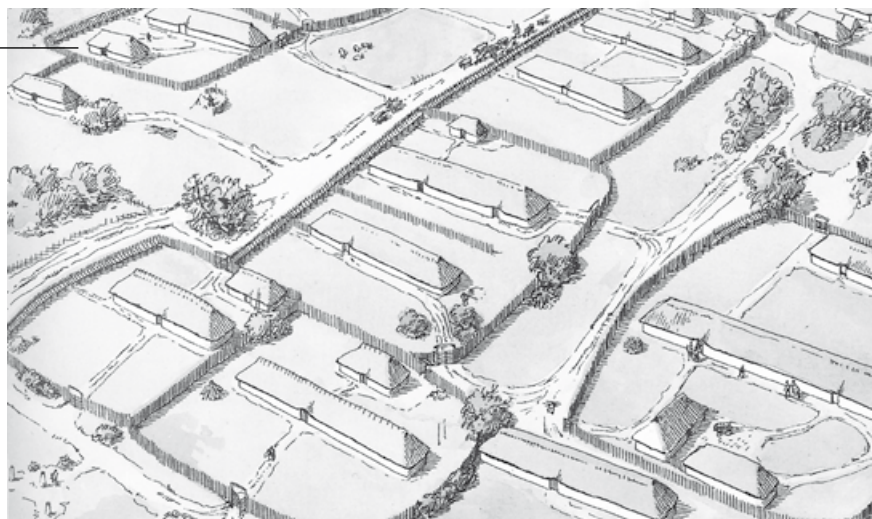
zone. In Südsandinavien wurden etwa 50 Kriegsbeuteopferungen in 20 Mooren gefunden.

Auch Wallanlagen, Sperren in den Fahrrinnen und Burgen spiegeln organisierte militärische Aktivitäten bedeutenden Umfangs wider. Es handelte sich um reguläre Stammeskriege mit Heeren von vielleicht bis zu 1000 Mann, die kontinuierlich das ostjütländische Küstenland angriffen. Die Jütländer wehrten die Angriffe ab und opfer-ten die Kriegsbeute in den lokalen Opfermooren.

Efter sejren over en tusindtallig hær er fjendens kostbare våbenudstyr blevet fuldstændig destrueret og ofret til guderne – sværd og lanser er brækket itu og skjolde slået sønder.

I jernalderen opstår de første egentlige landsbyer. Der er tale om store og velbyggede huse, ofte med plads til opstaldede husdyr i den ene ende. Især i Jylland ser man store bebyggelser med op til 15-20 gårde samlet i et fællesskab.

Alliancer med de germanske stammer syd for Østersøen førte også til kontakter til det romerske rige. Kontakterne betød, at eksotiske luksusvarer og ny teknologi inden for bl.a. landbrug og krigskunst kom til landet.

OFRE I 1000 ÅR

I Illerup Ådal ligger en helligmose, hvor man i mere end tusind år ofrede mennesker og dyr. Her ofrede man også prangende hærudstyr fra de første store krigshandlinger i Danmark.

NYE GUDER

Omkr. 500 e.Kr. dukker de første vidnesbyrd om en særlig germansk gudekreds frem. Guldbrakteaten fra 5. årh. gengiver myten om Odins søn Balder, der myrdes med en pil af mistelten.

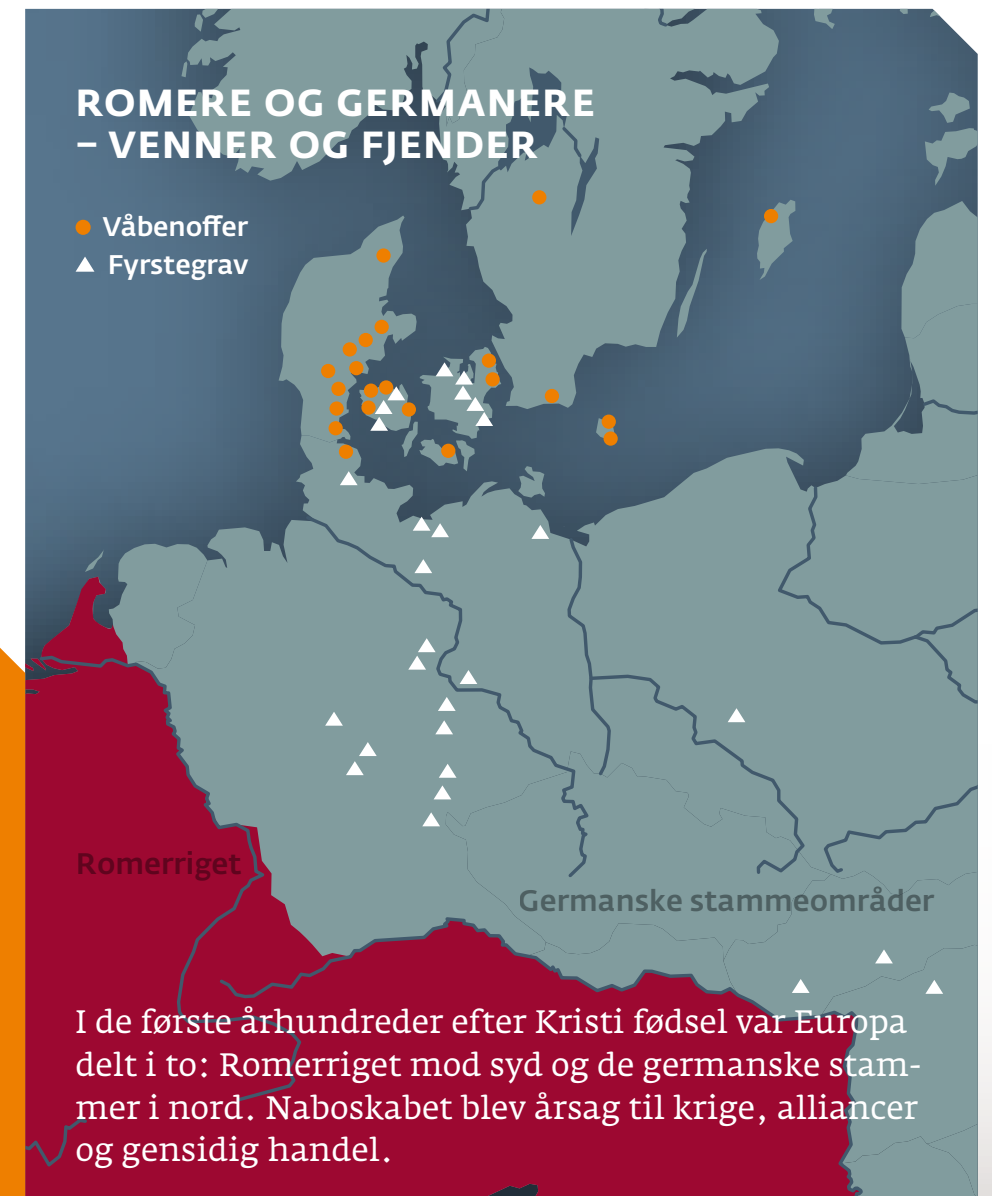
*Jeg så Balder,
blodig Guddom,
Odins Barns
skjulte Skæbne.
Jeg så vokse
højt på Volden
tynd og yndig
Mistelten.
Hød traf med Buen,
Træet var Pilen,
som mig syntes
sorgbevinget.*
Vølvens Spådom

FÅ MERE VIDEN:

www.kulturarv.dk
www.1001fortaellinger.dk
www.1001stories.dk
www.natmus.dk/sw4509.asp

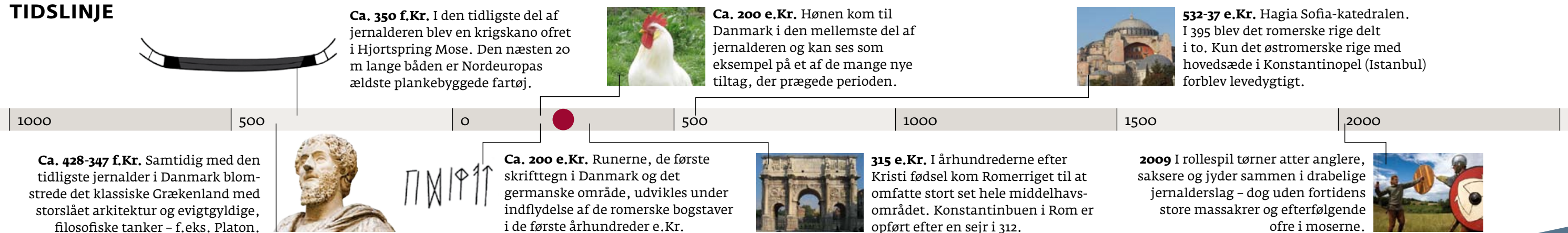
ROMERE OG GERMANERE – VENNER OG FJENDER

● Våbenoffer
▲ Fyrstegrav

I de første århundreder efter Kristi fødsel var Europa delt i to: Romerriget mod syd og de germanske stammer i nord. Naboskabet blev årsag til krige, alliancer og gensidig handel.

TIDSLINJE

Hundredvis af ofrede mennesker

I jernalderen var Illerup Ådal en stor, tre meter dyb sø, der havde status som hellig sø. I den østligste ende fandt de berømte, store ofringer af fjendtligt krigsbytte sted, og også andre steder har vi fundet spor af offerhandlinger.

På overgang mellem ådalen og Mossø, hvor der i dag ligger sommerhuse, er der udgravet et stort antal næsten 2000 år gamle menneskeskeletter. Cirka 200 individer har det svaret til. Nogle af skeletterne har læsioner, der enten skyldes kamp eller en bevidst partering. Der er også fundet dele af kampudstyr, der nok er en lille smule ældre end skeletterne. Også senere er der ofret våben på stedet. For omkring 1000 år siden var åen stadig hellig, og man har haft en to meter høj gudindefigur af træ stående på stedet. Gudinden skulle måske beskytte den bro, der formentlig har ført vejen over åen.

Hundreds of human sacrifices

In the Iron Age, Illerup River Valley had sacred status. The great war booty offerings took place at the eastern end, but traces of sacrificial acts have also been found elsewhere.

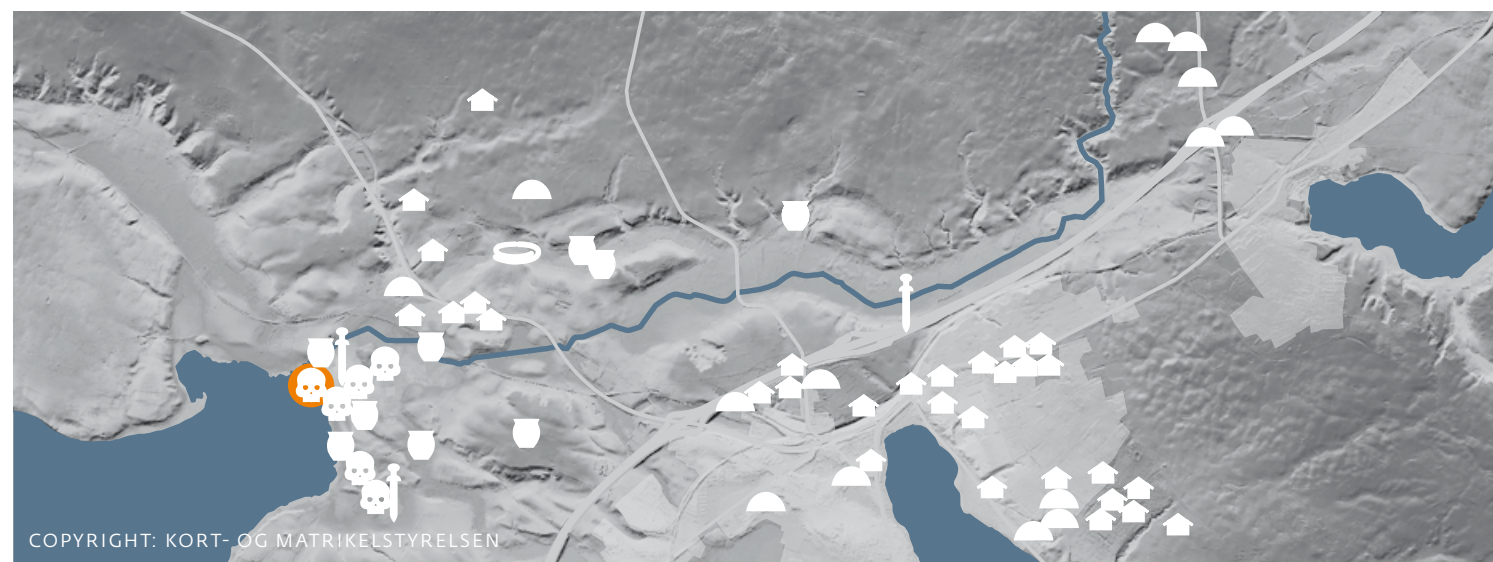
At the transition between the river valley and Mossø, a large number of almost 2,000-year-old human skeletal remains have been found, corresponding to around 200 individuals. Some of the skeletons show lesions indicative of either battle or deliberate dismemberment. Parts of battle gear have also been found, which are thought to be slightly older than the skeletons. In later times, weapons were also sacrificed at the site. Around 1,000 years ago, the river was still sacred, and the wooden figure of a two-metre goddess towered over the site. The goddess was perhaps installed to protect the bridge.

Hunderte von geopfert Menschen

In der Eisenzeit war das Tal der Illerup Å ein großer See, der als heilig galt. Am östlichen Ende fanden Opferungen Kriegsbeute statt, jedoch auch an anderen Stellen wurden Spuren von Opferhandlungen gefunden.

Am Übergang zwischen dem Autal und dem See Mossø wurde eine große Zahl fast 2000 Jahre alter menschlicher Skelette ausgegraben, die von ca. 200 Individuen stammen. Einige dieser Skelette haben Verletzungen, die auf einen Kampf oder bewusste Zerstückelung zurückzuführen sind. Es wurden auch Teile von Kampfausrüstungen gefunden, die etwas älter als die Skelette sind. Auch später wurden hier Waffen geopfert. Noch vor ca. 1000 Jahren galt der Wasserlauf als heilig. An dieser Stelle stand eine 2 m hohe hölzerne Göttinnenfigur. Die Göttin sollte vielleicht die Brücke schützen.

COPYRIGHT: KORT- OG MATRIKELSTYRELSEN

Ådalen har været benyttet som offersted i mere end 1000 år. Kortet viser jernalderens ofre af mennesker (☠), våben (⚔) og lerkar (🏺) ligesom skattefund (🔍), højbegravelser (⌒) og bopladser (🏠) fra tiden er markeret.

FÅ MERE VIDEN:

www.kulturArv.dk
www.1001fortaellinger.dk
www.1001stories.dk
www.natmus.dk/sw4509.asp